

ONDREJ HEREC

Náčrt ku vnímaniu príťažlivosti politiky

Power since ever belongs to the central topics of social thought. Sovereignty, military and economic rule, influence, wealth, fame are universally attractive. People want to possess the power but the power possesses the people: both individual and societal consciousness refers to the ratio; nonetheless, both power and erotic upsurge from the unconsciousness directing the culture, civilization and technique. Nietzsche's "will to power" corresponds to the theories accentuating the interdependence of power and erotic. The mechanisms of power are gradually developing in the course of history by the progress of knowledge and social organization. Intellect, emotion, language, art – no fundamental values can elude neither the functions of the instruments of power nor the violence of power. Embodiment of power and erotic in human being therefore is the target of organizational efforts to control the individual and the society.

Key words: power; erotic; unconsciousness; desire; fight; civilization; culture; technique; organization

Vôľa k moci

V hĺbinách mozgu vybuchuje túžba po moci, moc je energia, palivo života, hrubá sila. Vriaca zliatina erotiky a smrti spálila srdce Nietzschemu, živila v Dostojevskom nádej zo zúfalstva, dohnala van Gogha k šialenstvu, Jimmyho Morrisona k samovražde, triumfovala s Ali Muhammadom v ringu. Posolstvo besniaceho nevedomia duní v tancoch temných rituálov, pravda krvi horí v obetiach prastarých kultov, mozog jaštera nadľudskou silou prebija tenký náter rozumu. Intelkt je poradca, ale nie zdroj činu, počatého vášnivou túžbou.¹ Mystériá náboženstva, filozofie a vedy transmutujú zvieracie libido na vyššiu moc. Život je karneval vášní, kruté zázraky kolujú vo víroch civilizácie.

Vôľa k moci nie je prelud filozofov či psychológov² ani halucinácia neurotikov, snívajúcich o svete ako o javisku svojich triumfov. Hybná sila života je silnejšia než vedomie, politický režim aj kultúra, než vojna a mier. Nedá sa zradiť ani oklamať, nemusíme si ju uvedomiť, ani rozoznať, ovláda nás, aj keby nás mala zničiť: „*Kdekoľvek som našiel niečo živé, našiel som vôľu k moci.*“³ Svet je ohromný Dionýsos, tancuje nekonečné sebatvorenie a sebaničenie, je večná

¹ Erich Fromm doplňuje individuálnu psychológiu: „Ludská povaha, jej vášne a úzkosti sú produktom kultúry; ... najdôležitejším výtvorom... ľudského úsilia, ktorého zaznamenanie nazývame dejinami, je človek sám.“ FROMM, Erich: *Strach ze svobody*. Praha : Naše vojsko, 1993. [online] www.ulozto.cz/.../erich-fromm-strach-ze-svobody-cesky-ebook-pdf/overené 1. 9. 2013.

² „Sám Freud mi povedal, že nikdy nečítal Nietzscheho.“ JUNG, Carl Gustav: *Duše moderného človeka*. Brno : Atlantis, 1994, [online] <http://jlswebs.files.wordpress.com/2008/10/jungduse.pdf> , s. 125, overené 1. 2. 2013.

³ NIETZSCHE, Friedrich: *Tak pravil Zarathustra*. O preháňaní sebe sama. Odeon, Světová četba. Praha 1968, s. 110.

búrka sily, ktorá sa nespotrebováva, len premieňa „*mimo dobra a zla, bez cieľa... chcete meno pre tento svet? Tento svet je vôľa k moci – a okrem nej už nič! I vy sami ste touto vôľou k moci – a okrem nej už ničím!*“⁴

Moc sa nedá vlastniť, len vykonávať, existuje len ako boj: „Nedarúva sa, nevymieňa, ani sa znova nezískava... je prvotne vzťahom sily.“⁵ Moc je podľa Nietzscheho zlo v službách dobra, mocnejší určuje svoj stav ako cnosť. Ako môže zlo slúžiť dobru? Podľa gnostického traktátu silou: „*Bola som vyslaná silou... nezaznávajte ma nikde a nikdy. ... Majte sa na pozore!*“⁶ Politika je dvojsečná snaha vládnuť a slúžiť. Podľa Machiavelliho je štát účelom a ľudia prostriedkami. Podľa Hobbesa je štát nástrojom a jeho účelom je ochrana ľudí. Obidvaja vychádzajú z názoru, že človek je posadnutý pudmi a túžba prežiť ho vedie k súpereniu a konfliktom.

Moc nemiluje mier, túžby zápasia v jednotlivcovi, bojujú v konfliktoch záujmov a osočujú sa navzájom v ideológiách. Moc povyšuje pôžitok a utrpenie jednotlivca na abstraktné dobro a zlo. Niet takého vznešeného ideálu, ktorý by sa nedal zneužiť na službu moci. Francúzska revolúcia v mene slobody, rovnosti a bratstva masakrovala nepriateľov aj svoje deti.⁷ Podľa pacifistu Russela je „*láska k moci súčasť ľudskej povahy*“.⁸ Nádeje na dobráčku moc sú utopické, žiadna moc neexistuje bez ovládania jedných ľudí inými. Nevedomie si vyberá daň za vidinu dobrotivej ľudskosti.

Človek chce mať moc, ale moc má človeka.⁹ Biochemické palivo moci nás núti chcieť, túžiť, hľadať, nachádzať a prežiť.¹⁰ Poháňa aj moc bez tváre. Lenin priznal bezmocnosť vodcu: „... *byrokratická mašinéria, obluda – kto koho vedie? ... komunisti obludu ... nevedú, ale sú vedení.*“¹¹ Bezmocní majú jediný objekt moci – seba. Postmoderný filozof Lyotard pobúril svojich ľavicových súdruhov: „*Anglickí nezamestnaní... zotrvali v baniach, v zlievarňach, v továrňach, v pekle... užívali si šílené ničenie svojho tela.*“¹² Ťažko uveriť, že robotníci si masochisticky užívali svoje utrpenie, nevedomie však trestá porážku v boji o moc. Agresia sa zvnútorňuje, posielajú späť tam, odkiaľ vyšla, teda obracia sa proti vlastnému „Ja“.¹³ Pocit viny sa prejavuje v ne-

⁴ SCHLECHTA, Karl (ed.): *Friedrich Nietzsche: Werke in drei Bänden*. München : Hanser, 1954 a n., Band 3, s. 915-918, 1067. Fragment z pozostalosti, rok 1885. Kurz. Nietzsche. [online] <http://www.zeno.org/Philosophie/M/Nietzsche,+Friedrich/Aus+dem+Nachla%C3%9F+der+Achtzigerjahre/%5B29%5D>. Prel. O. H.) overené 1. 9. 2013.

⁵ FOUCAULT, Michel 2005: *Je třeba bránit společnost*. Praha : Filosofía, s. 30. Latinské „potestas“ a „potentia“ súvisia s „potere“, činnosť. „Potentia“ poukazuje na schopnosť osoby či veci pôsobiť na inú.

⁶ *Thunder, the Perfect Mind*. In: The Nag Hammadi Library. The Gnostic Society Library. [online] <http://gnosis.org/naghamm/thunder.html>, overené 02-01-2011, z angl. prekl. George W. MacRae prel. O. H.

⁷ „*Revolúcia je ako Saturn: požiera svoje vlastné deti.*“ Pierre Vergniaud, posledné slová pred popravou.

⁸ RUSSELL, Bernard: *Power: A new social analysis*. London : Routledge, 2004, s. 212.

⁹ WEINSCHEK, Susan: Brain Wise. 11. 9. 2012. Podľa Berridge, Kent C. a Robinson, Terry E.: What is the role of dopamine in reward: hedonic impact, reward learning, or incentive salience? In *Brain Research Reviews*, 28, 1998, s. 309 – 369.

¹⁰ Istý verejný činiteľ pomenoval v televíznom vystúpení politickú činnosť „samonabíjacím procesom“. Jeho predčasne zostarnutý výzor svedčil, že moc ho „nabíja“ i zabíja ako droga. Podľa psychológov je moc návyková. Pocit moci zvyšuje u niektorých sociopatov až niekoľkonásobne hladinu testosterónu a dopamínu [online] http://ona.idnes.cz/mocje-navykova-jako-kokain-ddu-/nasi-muzi.aspx?c=A120501_104607_nasi-muzi_sck, overené 2. mája 2012.

¹¹ LENIN, Vladimír Iljič: Politická zpráva ÚV KS(b)R na XI. sjezdu (2. část) , 27. 03. 1922. [online] <http://www.marxists.org/cestina/lenin/1922/polzpr2.htm>, overené 1. 12. 2002.

¹² LYOTARD, Jean-François (1974): *Libidinal economy*. Indiana : Indiana University Press, 1993. In KLODNER, Michal (2012): *PŘEDMEDIÁLNÍ MEDIÁLNÍ POSTMEDIÁLNÍ*. Dizertační práce, Fakulta filmová a televizní, Akademie múzických umění v Praze, s. 153.

¹³ Pozri FREUD, Sigmund (1930): *Das Unbehagen in der Kultur*. Die Verinnerlichung der Aggression, s. 100. [online]

uvedomenej túžbe po treste.¹⁴ Kolektívne nevedomie možno trestať civilizáciu tým, že mocenské boje obracia proti nej. Nevedomie jednotlivca je výrečný model správania ľudského druhu: „*Boj medzi Erosom a smrťou, medzi pudom života a pudom deštrukcie... je podstatou života, preto možno kultúrny vývoj označiť ako boj ľudského druhu o život.*“¹⁵

Moc je prírodná sila, sprostredkovaná ľudským druhom. Nepoužívame gény na naše ciele, gény používajú nás. Civilizácia reguluje násilie násilím, konštruuje proti nadvláde pudov obranné mechanizmy: potlačenie agresie zákonom, políciou, výchovou aj trestom obmedzuje aj upevňuje moc. Násilie, vojny a genocída nie sú zvrhlosti kultúry ani techniky,¹⁶ ale symptómy prvotných konfliktov ľudskej psychiky. Inteligencia je inštrumentálna schopnosť dosahovať ciele, ale nie využiť ich na prospech druhu. *Homo sapiens* vyzerá z perspektívy dejín obmedzený, ak za rozumnú pokladáme dlhodobú evolučne úspešnú trajektóriu pre celý druh, a nie štyri roky volebného obdobia a moc pre niekoľkých jednotlivcov. Moc, ktorá pod zámkou rozumu nastolila nepríčetnosť, je zaľúbená do násilia. Vnútrodruhová agresiu stabilizuje hierarchia stáda: pred miliónmi rokov umožnila prežiť hŕstke prvých exemplárov ľudstva. Správanie mäsožravých opíc však nie je pre 7-miliardové ľudstvo so zbraňami hromadného ničenia etickým vzorom, ale návodom na samovraždu.

Dobre organizované súčasti

Trpíme technofréniou, protirečivým spojením nadšenia mocou techniky so strachom z jej nadvlády. Človek a technika však nie sú protiklady, ale kontinuum. Človek vznikol a existuje len ako nedeliteľná zmes živočicha s technikou.¹⁷ Problémom nie je technika, ale vôľa a moc (v tradícii Schopenhauera, Nietzscheho a Heideggera).¹⁸ Podľa Marxa je technika formou ľudských vzťahov, pre Deleuza a Guattariho je prejavom psychických mechanizmov. McLuhan externalizoval psychiku a technologizoval človeka: „technologické extenzie“ sú základnou charakteristikou človeka, začínajúc technikami reči a jej záznamu až po kybernetické a komunikačné technológie. Technika nie je mystická moc mimo človeka, ale vzťahy medzi ľuďmi. Zbrane a vojna sú špecificky ľudské nástroje boja o moc. Techniky násilia iných živočíchov sa nezmenili milióny rokov, ale ľudské sa ustavične zdokonaľujú. Sú nástrojom vôle na prežitie a možno aj regulovania ľudského druhu prírodou. Na apokalypsu nepotrebujeme vesmírne katastrofy, stačí nám schopnosť páchať kolektívne samovraždy.

Filozofi posthumánnej budúcnosti opisujú bytosti splývajúce so vznešenou technikou. Haylesová vidí človeka ako súhrn zameniteľných súčastí¹⁹: žiadna podoba lega zvaného „človek“

http://archive.org/stream/DasUnbehagenInDerKultur/Freud_1930_Unbehagen_in_der_Kultur_djvu.txt, overené 2. 6. 2013. „Freud tu aj inde vedome používa kultúra namiesto ‘civilizácia, ako hovoria ostatní’...“ FREUD, Sigmund 1989: *O človeku a kultúre*. Praha : ODEON, Dostojevskij a otcovražda. Pozn.1, s. 151.

¹⁴ Pozri tamže, s. 119.

¹⁵ Tamže, s. 97 – 98.

¹⁶ Podľa zakladateľa etológie je agresia inštinkt potrebný na zachovanie druhu, nie je patologicky zlá, ani nie je dôsledkom kultúrnej degenerácie. Pozri LORENZ, Konrad: *Takzvané zlo*. Praha : Mladá fronta, 1992.

¹⁷ STIEGLER, Bernard (1994): *La technique et le temps, vol.1, la faute d'Épiméthée*. Paris : Galilée; Stiegler, Bernard 1996a: *La technique et le temps, vol. 2, la désorientation*. Paris : Galilée; Stiegler, Bernard 2001: *La technique et le temps, vol. 3, le temps du cinéma*. Paris : Galilée.

¹⁸ Pozri HEIDEGGER, Martin (prednáška 1949, publikovaná 1954): *Die Frage nach der Technik. Vorträge und Aufsätze*. Bd. 7, Frankfurt am Main : Klostermann, 2000, s. 9.

¹⁹ METTRIE, Julien Jean Offray de La : *L'homme Machine*. 1748.

a „ľudstvo“ nie je nevyhnutná,²⁰ možno ho rozoberať a skladať ako hračku. Harawayová ponúka kyborga ako ironickú metaforu socialistickej feministky.²¹ Jameson škicuje civilizačného schizofrenika, ktorý vníma svet aj seba ako nesúrodé útržky.²² Chameleón života žije prítomnosťou, unáša ho uragán všednosti. Vzniká problém: ako opanovať premenlivých metamorfov, keď aj stabilné individuality sú ťažko ovládateľné?

Moc zdokonaľuje človeka podľa nedokonalých ideálov, organizuje individualitu. Vypočítateľní jednotlivci sú spoľahlivými súčiastkami mocenských systémov, podmienenými reakciami na vonkajšie podnety realizujú vzťahy, ktoré vyhovujú moci. Nepoužiteľný jednotlivec je hrozba alebo objekt súcitu a psychiatrického liečenia. Slobodný občan je rizikový faktor. Neprispôsobiví sú demografický odpad, použiteľný ako obetný baránok za zločiny moci.

Bezdomovci našej spoločnosti by možno boli sociálnymi vzormi utópie slobody: dokážu prežiť na periférii cyklu výroby, výmeny a spotreby, využiť akékoľvek zdroje prostredia. „Perličky na dne“ provokujú technickú civilizáciu. Ľudia pracujú, aby si mohli kúpiť produkty, ktoré nepotrebujú. Skutočným účelom je produkcia mocenských vzťahov a ich objektov – občanov. Mocou chorá elita riadi spoločnosť často aj jej samej neznámym smerom, jej nositelia sa striedajú, sú vrtkaví a často anonymní. Neidentifikovateľná moc produkuje jednotlivcov ako spotrebný tovar.

Jedinečná osobnosť je podľa Jamesona minulosťou.²³ Individualistický jednotlivec je „mŕtvy vo veku korporatívneho kapitalizmu, organizačného človeka, obchodných aj štátnych byrokrácií, demografickej explózie“.²⁴ Nie je mŕtvy, mŕtva je jeho fikcia. Absolútne suverénna osobnosť je myšlienkový konštrukt, mystifikácia, že v mýtických dobách duchovnej slobody ľudia „vlastnia“ neopakovateľnú osobnostnú identitu.²⁵ „Mať totožnosť“ znamená byť mocnejší než tí, ktorí ju nemajú. Štandardizovaní jednotlivci veria, že osobnosťami sa stávajú v službe armádam moci. Antickí Gréci objavovali osobnosť tragického hrdinu mýtov, spurnej hračky v mocenských hrách bohov. Latinské „persona“ (osoba) zodpovedá gréckemu „prósopon“ (πρόσωπον), maska, s ktorou sa identifikoval predstaviteľ úlohy. Človek sa stáva jednotlivcom a odlišuje sa od davu svojou maskou v divadle moci.

Masky možno zabaliť do mäsa a plastiku, napumpovať krvou, pripojiť k externej pamäti, pridať mozog a iné bonusy. Moc dokazuje svoju existenciu výrobou a ničením hračiek.

Neviditeľná moc a viditeľný svet

Zvrchovanou mocou vládol svetu osud, božstvá, transcendentálne princípy. Na piedestál moci sa postavil aj ľudský rozum a sám sa z neho opäť zvrhol, keď spoznal, že mu velí inštinkt. Výzvy k rozumu sú nebezpečné: „Všetky veľké schémy rozumu... prenikli do nás len za cenu... radikálnej deformácie.“²⁶ Nie sme pánmi svojho mozgu ani vládcami vedomia. Deleuze a Guattari vidia

²⁰ HAYLES, Katherine N.: *How we Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature and Informatics*. Chicago and London : University of Chicago Press, 1999, s. 2 – 3.

²¹ HARAWAY, Donna J.: *A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century*. In: *Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature*. New York : Routledge, 1991, s. 149–181.

²² Pozri JAMESON [online] <http://prelectur.stanford.edu/lecturers/jameson/excerpts/postmod.html>, overené 1. 8. 2013.

²³ JAMESON, Fredric: “Postmodernism and Consumer Society.” Rozhovor, ktorého časti boli prezentované v prednáške vo Whitney Museum na jeseň 1982. [online] http://art.ucsc.edu/sites/default/files/Jameson_Postmodernism_and_Consumer_Society.pdf, overené 11. 12. 2012.

²⁴ Tamže.

²⁵ Tamže.

²⁶ BAUDRILLARD, Jean (1983): *In the Shadow of the Silent Majorities •••Or the End of the Social and Other Essays*.

ľudstvo ako časť prírody, v ktorej evolúcia zošalela: „*Pod všetkým rozumom sa skrýva delírium, bezcieľnosť*“.²⁷ Moc predstiera rozum logikou nevedomia, ktorá sa nám zdá pomätená, ale dejiny sú jej plné: „... mnoho kultúr – či kultúrnych epoch – možno celé ľudstvo – sa stali pod vplyvom kultúrnych snáh ‚neurotickými‘“.²⁸

Cieľ boja neuchopiteľných síl nepoznáme (azda neexistuje), ale vnímame ho ako boj o moc. Veľkosť človeka nadaného vedomím je vo viere, že môže robiť, čo chce. Jeho tragédia je v tom, že nemôže chcieť, čo chce. Vedomie nie je totožné s tým, čo bežne nazývame „rozum“, ovládajú ho nevedomé túžby. Ich objekty možno objavuje fantázia. Naše správanie formuje viera v neviditeľné sily. Civilizácia sa opiera o ríšu metafyzických hodnôt, o kolektívne fantázie. Peniaz a bankové produkty sú chiméry finančnej moci, plodí ich fatamorgána zisku, čoraz viac osamostatneného od materiálnej výroby a spotreby. Hlavným produktom hospodárstva sa stal poslušný konzument. Slúži „neviditeľnej ruke trhu“, nepočúva hlas racionálneho vedomia. Nemáme prístup do žeravých búrok nevedomia, z ktorých sa rodia mocenské vzťahy, čo definujú život spoločnosti.

Čas, priestor a strach sú rovnako neviditeľné a ich konkrétne podoby všadeprítomné ako moc. Žijeme vo svete strachu, moci a rýchlosti.²⁹ Neviditeľné idey skladajú z jednotlivcov kolektívnu beštii. Ideológie sú kódexy pravidiel moci. Nespoľahlivým prvkom ich strategických direktív je človek. Posvätné inštrukcie nemanipuluje len vrchnosť, improvizujú ich všetci. Nikto nie je celkom bezmocný, ani vydedenci na periférii moci. Nerozhodujú o osude sveta, no žije v nich jeho každodennosť. Moc vyhlasuje svoje záujmy za vznešené ciele, ktorým sa musí podriaďovať každodenný zápas o prežitie.³⁰

Moc utópie

Utópie neodstraňujú vôľu k moci, iba rekonštruujú mocenské vzťahy. Utopických spravodlivostí je toľko, koľko je utópií: v každej vládne iná moc, spravodlivá na svoj spôsob. Len blažene indolentní obyvatelia krajín hojnosti, kde v potokoch tečie víno a pečené holuby samy lietajú do úst, netúžia po moci. Trh má moc splniť túžby po blahobyte: ovláda konzumentov usmievavým terorom spotreby.

Moc ospravedľňuje nepektnú prítomnosť krásnou budúcnosťou. V utópiách explodujú *mocenské fantázie o živote* elity v luxusnej izolácii, túžby po reálnom transcendentne božích štátov, po rovnosti a slobode, po dokonale vychovanom človeku, technicky vyrobenom netvorovi, ky-

Semiotext(e), Inc. Columbia University New York City, New York, s. 7. Pozri tiež POHL, Frederik – KORNBLUTH, Cyril M.: *Obchodníci s vesmírom*. Praha : Odeon, 1987, s. 95: „...výzva zaměřená na vysoký inteligenční kvocient... její působnost je dost omezená...“

²⁷ DELEUZE, Guilles – GUATTARI, Felix: Kapitalismus: velmi zvláštní delirium. Interview pro Aktuell, 1995. Kráceno z časopisu Analogon 30/31, červen 2001. [online] <http://netexty.blogspot.sk/2010/05/kapitalismus-velmi-zvlastni-delirium.html> overené 2. 3. 2013.

²⁸ FREUD, Sigmund: *O člověku a kultuře*. Praha : ODEON, 1989, s. 377. [online] http://archive.org/stream/DasUnbehagenInDerKultur/Freud_1930_Unbehagen_in_der_Kultur_djvu.txt. overené 2. 6. 2013.

²⁹ Pozri VIRILIO, Paul: *Grey Ecology, University of Disaster Series*. New York : Atropos Press, 2010, s. 92. Pozri tiež VIRILIO, Paul (2012): *The Administration of Fear*. Intervention Series. Los Angeles : CA: Semiotext(e), s. 10 – 11, [online] <http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=707#bio>, overené 6. 7. 2012.

³⁰ ALIEVA, Dilbar (2005): Dobrodružstvo v pohľade sociológie každodennosti. *Biograf* (36, čl. 3603): ods. 11 – 12. [online] <http://www.biograf.org/clanek.php?clanek=v3603> overené 12. 8. 2013.

borgovi a umelej inteligencii. Utopická túžba po univerzálnom poznaní ignoruje fakt, že žiadna ľudská moc nad prírodou ani nad človekom nie je absolútna.

Moc pohárda realitou, ale nie praxou: štát môže byť štátom blahobytu pre svojich obyvateľov, lebo je vojnovým strojom. Súcit nie je liekom proti poníženiu, ale urážkou: slabí odmietajú povýšenectvo mocných. Očakávať od menších vd'ačnosť za snahu vziať im ich kultúru a vnútiť majoritnú je rovnako naivné, ako „naprávať“ koloniálnu politiku charitou. Domorodci si cenia dodávky zbraní viac ako zásielky liekov.

Snívame o mieri a zdokonaľujeme boj o moc poznaním a lepšou organizáciou. Moc ľudu? Ľudia bojujú aj pod zámenkou všeobecnej lásky a bratstva. Orwelovo *Ministerstvo lásky* mučným učí milovať Veľkého Brata. Utopisti netušia huncútstvo svojich utópií. Nádej na lepší život, organizovaný rozumom, vyvrcholila v 20. storočí totalitami: vedomie v nich slúži nevedomiu. Uskutočnená utópia sa mení na antiutópiu: diktatúry sú racionálne organizované horory.³¹ Tragédiou človeka nie je boj dobra proti zlu, ale dobra proti dobru.

Moc umenia

Pudová energia erotiky je životodarná sila, Eros básnikov a filozofov.³² Ovládať živelnú silu erotiky znamená ovládať zdroj života. Erotika sublimuje túžbu po moci na tvorivosť, na moc pretvárať svety hmoty aj ideí. Umenie neskrýva opojenie pôvabmi moci. Umelci útočia na čitateľov „nerozum“, tíšia úzkosti, oslavujú túžby mocnejšie než rozum a logika. (Majstri reklamy a politickej propagandy vychádzajú z rovnakého stanoviska.) Intuícia je krátke spojenie vnútorného sveta s vonkajším, podvedomia s vedomím. Vyjadruje pocit, ktorý sa skrýva pod poznaním faktov. Jungov archetyp je praobraz obrazov, neznámy originál, ktorý sa nám neodolateľnou silou prihovára prekladmi do iných obrazných jazykov.³³ Krehkému vedomiu rozkazuje matka metafor, mlkva, nemá reč nevedomia.³⁴

Nevydarený preklad do iného jazyka, plochý dej bez metafory a hlušina bez myšlienky však môžu mať moc nad publikom, očareným echem vlastnej prázdnoty. Publikum v davovej hypnóze splyva s reprodukciami svojho nevedomia, ovládajú ho príbehy, čo kolovali dávno pred vekom technickej reprodukovateľnosti umeleckého diela.³⁵ Umenie odmeňuje publikum zážitkom magickej moci. Na tej parazituje rituálmi, kultmi a neomýtni každý druh moci, ekonomická, technická, ideologická aj politická.³⁶ Forma moci a mocenského boja pomáha zaradiť umelecké dielo do kultúrno-historického kontextu.

³¹ Pozri ADORNO, Theodor W. – HORKHEIMER, Max: *Dialektika osvícenství*. Praha : Oikymen, 2009.

³² FREUD, Sigmund (1922): *Beyond the Pleasure Principle*. [online] BIBLIOGRAPHIC RECORD VI. <http://www.bartleby.com/276/6.html>, overené 17-02-2011. Freud nazýva v *Náрте psychoanalýzy* celkovú dostupnú energiu erosa „libido“. Eros je (popri púde smrti) „prazákladný pud“ a sexuálny pud je iba jedným z jeho vyjadrení. Eros a sexualita teda nie sú identické. Pozri FROMM, Erich: *Anatomie lidské destruktivity*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 441 – 442.

³³ Pozri JUNG, 1994, s. 302 a n.

³⁴ Pozri tamže.

³⁵ BENJAMIN, Walter: *Umelecké dielo vo veku svojej technickej reprodukovateľnosti*. In: *Illuminácie*. Bratislava : Kalligram, 1999, s. 197 – 198.

³⁶ „Vo chvíli, keď zlyhá meradlo pravosti umeleckého výtvoru, sa však premenila aj celá sociálna funkcia umenia. Jej základ – rituál – zamenila iná prax: politika.“ BENJAMIN, Walter (1977): *Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit*. Frankfurt a. M. : Suhrkamp, s. 18. Vofne prel. O. H.

Príbehy lichotia mocným a utešujú bezmocných. Pranierujú moc a zároveň sa jej líškajú navrávaním, že všetko iné než ona je horšie: slúžia aj ako bezpečnostné záklopky vzdoru. Nevieme si vymyslieť absolútne realistický príbeh bez štipky fantázie. Príbehy sa nemýlia v úsilí usporiadať skutočnosť: aj zlý poriadok je lepší než chaos a najhlbší zmysel príbehu spočíva v schopnosti vložiť zmysel aj do nezmyselnej skutočnosti.

Moc organizácie

Moc nemá pohlavie, ale reprodukuje sa, jej sexuálnymi orgánmi sú organizácie. Sú nositeľmi moci, tvária sa racionálne, ale tiež podliehajú nevedomiu. Organizačné vedomie komunikuje samo so sebou štatútmi, predpismi, nariadeniami, správami a poradami. Nevedomie mu sprostredkuje túžby príbehmi, spolčováním, klebetením a udavačstvom. Organizácia sa správa racionálne ako živý organizmus, chce prežiť, rásť a rozmnožovať sa. Fungovanie tela je pre organizáciu ovládaním štruktúry a zamestnancov, ovládanie vonkajšieho prostredia je pre ňu ovládaním iných organizácií. Organizácie sa živia ziskom, expandujú, rozmnožujú sa filiálkami a expozitúrami. Majú vnútorný život, hrdinov, obeť i vyvrhel'ov, legendy štylizované vlastným žargónom a symbolmi. Projektujú túžby, city a pocity do systémových konštrukcií, plánujú fantazijné svety a vízie. Vábia a sľubujú, vyžadujú si oddanosť, vyhrážajú sa, odmeňujú a trestajú. Vylúčenie z politickej strany, odňatie občianstva, pálenie kníh či skartovanie spisov nie sú mechanické opravy súčiastok ani liečenie chorého orgánu, to organizačná pamäť obnovuje rovnováhu a potláča nevhodné spomienky.

Mýty, náboženské semináre, politické školenia či kurzy pre zamestnancov korporácií sa navzájom odlišujú tak, ako organizácie, ktoré ich používajú,³⁷ ale majú rovnaký cieľ: vychovávajú služobníkov moci. Organizácie si udržiavajú vnútorný poriadok disciplínou a rituálmi. Výraz „rituál“ má pôvod v sanskrite: „rita“ označuje súlad s vesmírnym poriadkom. Organizácie zasväcujú kandidátov, celebrujú službu cieľom, členom ukazujú ich miesto v chaotickom svete, upevňujú ich súdržnosť, extázou ich povznášajú k účasti na ideáli. Moc vyučuje vieru, morálku aj estetiku, vykonávanie príkazov i správanie, arogantné k podriadeným a pokorné k nadriadeným: „*Výchova žiaka musí byť zameraná na presvedčenie, že je bezpodmienečne nadradený ostatným... (musí) ak je to potrebné, strpieť mlčky aj krivdu.*“³⁸ Cieľom je nahradiť charakter poslušnosťou, osobnosť bábkou a duševnú prázdnotu veľikáštvom: „*Občas sa človeka zmocní hlboká depresia. Môže ju prekonať len vtedy, keď sa opäť dostane do čela más. Zdrojom našej moci sú ľudia.*“³⁹ „*Chceme poznať, či títo muži majú vôľu, aby boli vodcami, pánmi... Chceme, aby ovládali iných a mali z toho pôžitok... aby mali pocit absolútneho ovládania živého tvora.*“⁴⁰

Organizácia je aparát moci s povahou žraloka, netvor bez morálky a svedomia. Organizácia nielen funguje, ona sa správa, má osobnosť, hoci neľudskú. Vystihuje ju psychiatrická definícia psychopata: chorobný egoizmus, porušovanie právnych, sociálnych aj morálnych noriem, bez-

³⁷ Na začiatku 21. storočia explodovala odborná literatúra o vzťahu organizácie a príbehu. K prvým odborným publikáciám, ktoré sa zaoberajú touto témou vo fantastike od jej počiatkov do súčasnosti, patrí: HEREC, Ondrej: *Dobre organizovaný netvor*. Bratislava : Literárne informačné centrum, 2010.

³⁸ HITLER, Adolf: *Mein Kampf*. Boston : Houghton Mifflin, s. 618. In: Fromm 1993. Pozri tiež HITLER, Adolf: *Mein Kampf*. Bratislava : ARA, 2000, s. 232 – 233. [online] http://archive.org/details/MeinKampf_419, overené 2. 3. 2013.

³⁹ GOEBBELS, Joseph (1934): *Vom Kaiserhof zur Reichskanzlei. Eine historische Darstellung in Tagebuchblättern (Vom 1. Jan. 1932 bis zum 1. Mai 1933)*, F. Eher, München, s. 120. In: Fromm 1993.

⁴⁰ LEY, Robert: *Der Weg zur Ordensburg, Sonderdruck des Reichsorganisationsleiters der NSDAP für das Führerscorps der Partei*; in HEIDEN, Konrad (1937): *Ein Mann gegen Europa*. Zürich. In: Fromm 1993. †

citnosť, ukrutnosť, ľahostajnosť k iným, chorobné klamárstvo, neschopnosť pociťovať vinu, ľútosť a súcit, predstieranie empatie, láskavosti a ľudomilstva, nepozná záväzky okrem záväzkov voči sebe samej.⁴¹ Teoreticky môže byť nesmrteľná a v praxi sa o to snaží.

V hĺbke duše túžime po neľudskej moci. Asimovove zákony robotiky idealizujú protirečivú túžbu po ochrane mocnejšími bytosťami a zároveň po nadvláde nad nimi. Modlitbami a obeťami sa vnucujeme božstvám, aby nám pomáhali. Najjednoduchšia definícia fantastiky znie „niečo je ináč“. Iný je aj „niekto“ v nej (človek, mutant, kyborg, robot, mimozemšťan) a moc je mocou nad iným. Viacerí autori opísali „inakosť“ ako základnú problematiku dejín.⁴² Technotúžba ožíva v umení dvojníkmi, bábkami a umelou inteligenciou. Golemovi vnuci hovoria neľudským hlasom o moci nad životom. Moc poznania, materiálna technika aj techniky moci sa vyvíjajú. Michael Mann prepísal dejiny ako príbeh moci: „*Spoločnosti sa skladajú z mnohých vzájomne sa prelínajúcich sociálne priestorových sietí moci.*“⁴³

Mocenské štruktúry azda nemajú prehľad ani samy o sebe, často sú anonymné a vždy zatajujú manipulácie. Moc sa tvári ako majestátna pyramída, ale tečie bludnými prúdmi ako riečna delta, vzniká z vírov vzájomného pôsobenia, z nepresných prekladov reality do reči možností, z klamného dekódovania a rekódovania túžob.⁴⁴ Konšpiračné teórie o zlovoľnej moci len hmlisto tušia skutočné hrozby.

Vlastníci moci

Moc vládne vďaka poslušnosti. Božstvá pastierskych spoločenstiev bdeli nad kmeňom, viedli svoje stádo, ochraňovali, trestali a obetovali ovečky pre blaho a spásu.⁴⁵ Moc má mnoho tvárí, láskavú aj krutú, náboženskú, politickú, hospodársku, vojenskú, ale len jeden cieľ – samu seba. Lenin netajil svoju predstavu o moci: „*Diktatúra nie je nič iné, než absolútna moc založená priamo a len na sile, neobmedzená žiadnymi zákonmi, žiadnym právom,*“ (1906).⁴⁶

Politik je erotoman moci, ale v každom z nás je kúsok politika. Revolucionári nenastofujú diktatúry, aby sa vzdali moci v prospech slobody: *oslobodzujú, aby zotročovali*. Sluha chce vlastné služobníctvo viac než slobodu. Utláčané davy sa chcú stať vládcami v nádeji na nespútané splnenie túžob. Dav neskúma pravdu hrdinov, očakáva silu.⁴⁷ Osloboditelia môžu byť horšími uzurpátormi než tí, ktorých zvrhávajú.

⁴¹ Pozri DSM-5, 5th ed. 2013: *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. (Diagnostický a štatistický manuál duševných porúch.* Svetová organizácia zdravia, American Psychiatric Publishing.

⁴² Jeden zo zakladateľov modernej teórie fantastiky (TODOROV, Tzvetan: *Úvod do fantastické literatury,* Praha : Karolinum, 2010) napísal tiež dielo *Dobytí Ameriky, problém druhého.* Praha : Mladá fronta, 1996.

⁴³ MANN, Michael: *The Sources of Social Power.* Cambridge : Cambridge University Press, (Vol I, 1986; Vol II, 1993), s. 1.

⁴⁴ Appadurai vidí svet ako riečisko nesúrodých tokov udalostí: APPADURAI, Arjun: Difference and disjuncture in the global cultural economy. In FEATHERSTONE, Mike, ed.: *Global Culture,* London : Sage, 1990. Pre Castellsa „budúcnosť nastáva takmer skôr, než si ju pomyslíme... žijeme... v encyklopédii historických zážitkov, všetky naše časy naraz“ a fantáziou ich transformujeme do našich záujmov. CASTELLS, Manuel: An introduction to the information age. In: Bridge, Gary a Watson, Sophie (eds.): *The Blackwell City Reader.* Oxford, Blackwell, 2002, s. 125 – 34, s. 131.

⁴⁵ DEACON, Roger: An analytics of power relations: Foucault on the history of discipline. [online] http://www.wehavephotoshop.com/PHILOSOPHY%20NOW/PHILOSOPHY/Foucault/deacon_Foucault%20on%20the%20history%20of%20discipline.pdf, overené 2-10-2012

⁴⁶ LENIN, Vladimír Il'jič: *Polnoje sobranije sočiněnii,* 5. vyd., 55 zv., Moskva, 1970-85, zv. 12, s. 320, [online] http://archiv.neviditelnypes.lidovky.cz/clanky/2002/11/26661_11_0_0.html, overené 1. 12. 2002

⁴⁷ Pozri HEREC, Ondrej: Sen o hrdinovi. In: *Z teórie modernej fantastiky.* Bratislava : Literárne informačné centrum, 2008, s. 95 – 96.

Žeravá láva erupcie vášni stuhne po revolte do bizarných tvarov chladnej byrokracie. Politické čistky, teror proti teroru, núdzové opatrenia a provizóriá „normalizujú“ výnimky na trvalý stav.⁴⁸ Absurdnosti moci nie sú omyly, ale metóda. Snom každej diktatúry je, aby sa ľudia terorizovali samosprávne, žiadny Veľký brat nedokáže človeka utláčať tak ako jeho rodina a susedia. Miliómy malých stalinčekov a hitleríkov nemôžeme zvrhnúť ani popraviť, lebo my sme oni, žijú medzi nami a v nás, sú odvrátenou tvárou utópie slobody. Bezcitný byrokrat aj samovražedný terorista sú dve z mnohých podôb vôle k moci, zúriacej v človeku ničivo a sebaničivo.

Inžinieri deštrukcie netúžia po utópii pre všetkých, ale po súkromnom uspokojení. Nekrvavé revolúcie azda existujú, ale nie láskavé, len staré vinety sa prelepujú novými nálepkami. Ak „zmizne hlad a bieda a zároveň s tým všetko, čo ľudí rozdeľuje... silní vášho sveta vezmú slabým to, čo som im dal, a slabí opäť ostanú žobrákmi ako teraz“.⁴⁹ Moc sa do úchyliet nezvrháva, ale nimi žije, gniavi odporcov, spojencov i vykonávateľov. Násilie nie je zblúdením moci, ale jej podmienkou.⁵⁰ Osvietený vládca nie je liekom proti teroru, len jeho karanténou. Moc sa nedá absolútne sústrediť v rukách jednotlivca, ovláda vládcov aj poddaných, žalárnik i trestanec sú väzňami inštitúcie. Mocenské vzťahy sú všade, aj vzdor proti nim je ich súčasťou.

Moc reči

Moc sa uskutočňuje vykonaním príkazu. Rozkazy, politické prejavy, poézia aj próza si podrobujú človeka mocou slov. Náboženské spisy, zákony i umelecké diela predpisujú správanie. Reč je mocenská činnosť. Gréci zakladali politiku na schopnosti rečniť. Civilizácia je založená na slovách. Slovo manipuluje myslenie a správanie, je autoritou, vyrába morálku administratívnym príkazom. Technokrat moci to vedel a účelovo odsúdil „sladučké komunistické klamstvá“.⁵¹ Mocenské štruktúry majú svoju rétoriku, konštruujú pojmové stroje na zdôvodnenie slobody aj zločinu.⁵² Technika moci a moc techniky sú neoddeliteľné; predmetná technika i technológie sú prejavy vôle ovládnuť prostredie. Logokracia je vláda slov nad sociálnym prostredím.⁵³

Umlčať protivníka znamená vziať mu moc slova. Prekričať ostatných je mocenská technika, väčšiu pravdu má ten, kto má viac decibelov. Mlčanie vyjadruje súhlas i odpor, opovrhlivé mlčanie namiesto odpovede je tiež prejavom moci. Nevyspytateľné ticho je znakom hrozivej moci. Podľa Baudrillarda „masa vie, že nič nevie, ani nechce vedieť. Masa nechce nič robiť, ani nič dosiahnuť“.⁵⁴ Mlčiaca väčšina „odoláva racionálnej komunikácii. Predkladá sa im zmysel, oni chcú divadlo“.⁵⁵ Bezobsažný prejav rečníka znie do zlovestnej prázdnoty súhlasu.

⁴⁸ Pozri AGAMBEN, Giorgio: *State of Exception*. Chicago : U. of Chicago Press, 2005.

⁴⁹ Pozri STRUGACKIJ, Arkadij a Boris: *Les. Je těžké být bohem*. Praha : Svoboda, 1983, s. 384.

⁵⁰ „Moc v konečnom dôsledku pramení v energii mysle. Násilie sa povyšuje na cnosť, genocída na najlepšiu metódu upevnenia moci.“ BLOOM, Howard K.: *The Lucifer Principle: A Scientific Expedition into the Forces of History*. New York : Atlantic Monthly Press, 1995, s. 237.

⁵¹ LENIN, Vladimír Iljič: Politická zpráva ÚV KS(b)R na XI. sjezdu (1. časť), 27. 03. 1922. [online] <http://www.marxists.org/cestina/lenin/1922/polzpr2.htm>, overené 1. 12. 2002.

⁵² Pozri ADORNO, Theodor W. – HORKHEIMER, Max, 2009.

⁵³ BESANCON, Alain.: *Présent soviétique et passé russe*. Paris : Livre de poche, Pluriel, 1980. In: SLOUKOVÁ, Danica: „Využívání a zneužívání jazyka. Příspěvek k problematice metodologie společenských věd.“ [online] www.gsgpraha.cz/~sloukova/mjs/vyuzjaz.doc, overené 16. 6. 2013

⁵⁴ BAUDRILLARD, Jean: *Selected writings*. Ed. by M. Poster, Stanford : Stanford University Press, 1988, s. 216. In: ALIJEVOVÁ, Dilbar (2006): „Paralelné svety sociologických teórií.“ SOCIOLÓGIA, Časopis Sociologického ústavu Slovenskej akadémie vied, ročník 38/2006, č. 5.

⁵⁵ BAUDRILLARD, Jean: *In the Shadow of the Silent Majorities ••• Or the End of the Social and Other Essays*. Semiotext(e),

Kto vládne reči, ovláda mysle. Génus úchylnej priemernosti vedel, že „masy podľahnú predovšetkým sile reči... veľké, násilné a svetoborné udalosti neprivedili písomnosti, ale hovorené slovo“.⁵⁶ „Novoreč“ Orwellovej tyranie manipuluje realitu nemyslením: reč, ktorá umožňuje dozerat' a trestať (Foucault), dusí každú myšlienku, ktorá sa protiví moci.⁵⁷ Dá sa ňou poslušne pritakávať, až kým démon súhlasu⁵⁸ nevymaže z pamäti aj spomienky na nesúhlas. Takým jazykom možno vyčariť blahobyť, v ktorom panuje nedostatok, aj slobodu, v ktorej vládne násilie.⁵⁹ Slová označujú aj tvoria skutočnosť, v ríši hyperreality sa realita stráca vyjadrením znakov inými znakmi.⁶⁰ Túžba sa zmocňuje sveta fantómami znakov, ľahko si osvojila elektronické nárečie – kyberkomunikáciu. Všetko živé aj neživé prepisuje do svojej abecedy. Ľudia sú slová v reči túžby, cituje ich aj zamlčeva, spája aj rozdeľuje. Ľudia sú osobami len v reči zákona moci, podliehajú mu a slúžia, tvoria ho, žije v nich a cez nich. Moc nástojí: dajte mi vaše telá a mysle a ja im pridelím zmysel v mojej reči. V reči moci sa slovo stáva telom. Do kameňa vytesané samochvály starovekých kráľov aj memoáre politikov vedia megalomanov cez hranice času. Kto má moc meniť reč, mení minulosť, prítomnosť aj budúcnosť.

Spomienky sú snímky moci, nie fotografie udalostí. Človek môže veriť rôznym pravdám, čierne sa dá premaľovať na biele a naopak. Moc vymazáva spomienky na svoju nelichotivú minulosť. Môže ju zničiť v pamäti ľudí, spáliť knihy, premaľovať obrazy, vysekať kamenné nápisy z pyramíd, môže aj sama zabudnúť a zabudnúť aj vlastné zabudnutie (ale nemôže zničiť vôľu k moci). Vítazi a porazení si odlišne pamätajú tú istú vojnu, revolucionári mobilizujú masy historickými nespravodlivosťami. Spomienky majú moc reálnych udalostí, moc píše dejiny tak, aby sa už nikto nedozvedel, čo sa vtedy stalo. Dejiny možno vytušiť porovnaním rôznych historiek.

Vôľa k moci je konštanta túžby, ale moc sama je vrtkavý výsledok premenlivého pomeru záujmov a síl v konkrétnej situácii. Preto je reč politiky hmlistá, ostrážitá, plná neurčitých sľubov, vyhrážok a dôležito sa tváriacich nezmyslov.⁶¹ Stačí malebne zveličovať a ustavične opakovať to isté. Vodca je zvodca, nepotrebuje logické argumenty, ponúka davom ich sny. Ľudia dôverujú zásnubám sily so spravodlivosťou a fantómu s pravdou, veria, že vodca má rovnaký cieľ ako oni, a nevedia, že jeho zámerom je moc s akoukoľvek nálepkou.

Vodcovia vyhlasujú ideový teror za vôľu národa, pokroku, dejín či inej vyššej moci, povyšujú sa na nositeľov všeobecnej vôle.⁶² Trockij priznal, že bolševici nevedia odstrániť „krvavú anarchiu, zbedačenie a úpadok“ slobodnou prácou, ktorú pokladal za predsudok.⁶³ Žiadal pre sovietsku moc nútenú prácu: „*Jediný spôsob, ako získať pracovnú silu nutnú pre naše ekono-*

Inc. Columbia University New York City, New York, 1983, s. 9.

⁵⁶ HITLER, 2000, s. 76 a 262.

⁵⁷ ŠIMEČKA, Milan: *Náš soudruh Winston Smith*, in: ORWELL, G.: 1984, Praha : Naše vojsko, 1991, s. 206 a n. In: SLOUKOVÁ, 2013.

⁵⁸ TATARKA, Dominik: *Démon súhlasu*. Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1963.

⁵⁹ ŠIMEČKA 1991, s. 257 – 258.

⁶⁰ Pozri BAUDRILLARD, Jean: *Simulacra and Simulation*. Michigan : University of Michigan Press, 2004; BAUDRILLARD, Jean: *Symbolic Exchange and Death*. London : Sage, 1993.

⁶¹ Pozri ORWELL, George: *Politics and the English Language*. In *Horizon*, April 1946. [online] <http://www.netcharles.com/orwell/essays/politics-and-the-english-language.htm>, overené 14. 11. 2010

⁶² Výraz „všeobecná vôľa“ (volonté générale) použil Jean-Jacques Rousseau v *Deklarácii práv človeka a občana (La Déclaration des droits de l'homme et du citoyen)*, vydanéj 26. augusta 1789 francúzskym Ústavodárnym národným zhromaždením. Kritici všeobecnej vôle ako základu politickej filozofie upozorňujú, že vedie k tyranii väčšiny, k „totalitnej demokracii“.

⁶³ LOEWENSTEIN, Bedřich: *Víra v pokrok. Dějiny jedné evropské ideje*. Praha : OIKOYMENH, 2009, s. 451.

mické problémy, je zaviesť povinnú pracovnú službu... nemysliteľnú bez militarizácie práce.“⁶⁴ Trockého gulagy by neboli lepšie než Stalinove a jeho tyrania menej strašná než Stalinova preto, že Stalin dal zabiť Trockého, a nie naopak. Vrah vyhlasuje zavraždenie iného vraha v ruvačke o moc za boj ideí, v ktorom zvíťazila ušľachtilejšia myšlienka. Moc sa oháňa ideálom ako legitimáciou pragmatických cieľov.

Komediant prorokuje utópiu, tvári sa významne ako majiteľ pravdy a vidí sa ako privilegovaný divák svojej hry: dokazuje si vlastnú hodnotu útlakom a ponížením iných. Pokrytec si získava dôveru falšou, definuje realitu podľa svojich želaní, veľká lož a malé klamy premáhajú pravdu a kamuflujú skutočnosť fikciou: „(Masy) si neuvedomujú nehanebnosť duševného terorizmu, ani poburujúce zneužívanie ľudskej slobody, a vôbec netušia nezmyselnosť celého učenia. Vidia len bezohľadnú silu a brutalitu cieľavedomých výrokov a napokon sa pred ňou vždy sklonia.“⁶⁵ Túžba sa nepýta na zmysel, dobýva moc.

Moc pokroku

Moc vedomia nad sebou je ilúzia.⁶⁶ Racionalizmus vyhlásil rozum za nástroj na ovládanie prírody a vedu za jeho najvyššiu formu. William Godwin uznal iracionálny základ vedomia i jeho dôsledok: racionálny kompas ľudského správania, samým sebou osvietený rozum, je bájka. Vedomie si neuvedomuje, že usporadúva anarchiu poriadkom, o ktorom netuší, či nie je chaosom. Godwin hovoril terminológiou svojej doby o tom istom, o čom neskôr Freud, Jung aj Deleuze a Guattari, o nevedomí. Godwinovej dcére Mary W. Shelleyovej nebolo cudzie otcovo myslenie. Frankenstein, posadnutý „nezávislým“ princípom rozumu, nedomyslel následky moci vedy.

Ani jedna ideológia neodporúča používať rozum bez návodu. Priamočiare príbehy objaviateľskej a dobyvateľskej science fiction v USA aj v ZSSR predkladali zázračnú vedu a stroje ako samozrejmosť: jedine technický rozvoj zabezpečí pokrok ľudstva.⁶⁷ Poézia reality nikdy definitívne nezvíťazila nad realitou poézie, idealizovaný rozum vládol fantastike krátko. Autori modernej fantastiky zdôrazňovali, že atómovú bombu skonštruovali vedci a technici a použili ju vojaci na príkaz politikov. Autori kyberpunkových príbehov, plných machinácií nadnárodných korporácií, sa nevzdali technoracionalistickej viery, že moc má cieľ a štruktúru, hoci aj neprehľadnú. Technosurrealistická fantastika rezignuje na snahu slepca, hľadajúceho v zatemnenej cele čiernu mačku, ktorá tam nie je. Opisuje chaotický vesmír ako čudné miesto s neľútostne neľudskými záujmami. Jeho bytosti sú metafory ľudského „množstva“ v globálnom Impériu, ako ho opisujú anarchistickí profesori.⁶⁸

Mužný optimizmus dejinného pokroku utlmila skepsa. Moc človeka nad prírodou sa ukázala rovnako iluzórna, ako dobývanie a ovládanie ženy mužom. Vedotechnika pokročila natoľko, že filozofia aj umenie ustúpili od zrozumiteľných utópií science fiction prvej polovice 20. storočia

⁶⁴ TROTSKY, Leon: Terrorism and Communism. Chapter 8: Problems of the Organization of Labor. The Soviet Government and Industry [online] <http://www.marxists.org/archive/trotsky/1920/terrcomm/ch08.htm>, overené 16-12-2012.

⁶⁵ HITLER, in FROMM, 1993, s. 56. Pozri tiež HITLER, 2000, s. 76.

⁶⁶ Godwin pod vplyvom Humea dospel k názoru, že rozum nás neinspiruje k činom, iba porovnáva a vyvažuje rôzne city. Pozri GODWIN, William: *Enquiry Concerning Political Justice and its Influence on General Virtue and Happiness*. Three-volume facsimile edition, ed. Priestley, F.E.L. Ed., Toronto : University of Toronto Press, 1946. Summary of Principles VI, s. 20.

⁶⁷ Pozri CAMPBELL, John W., in SCOTT, Ron: Critical Essay — „We Can Be Heroes“. In: *The Rhetoric of Technology and the Cult of the Inventor. Technoculture* 1/2011. [online] <http://tcjournal.org/drupal/print/vol1/scott>, overené 28.12.2012.

⁶⁸ HARDT, Michael – NEGRI, Antonio: *Empire*. Cambridge Massachusetts : Harvard University Press, 2000.

k zmäťeným rozpakom (ofenzíva fantasy a hororu v druhej polovici 20. storočia). Postmoderna cúvla ďalej k pesimizmu a rezignácii. Literatúra reaguje na realitu, fantastickjšiu než výmysly. Pochybnosti o schopnosti spoznať realitu, dokonca aj o jej existencii, zamenili úsilie zdôvodniť svet skromnejším cieľom, jeho rozumným opisom. Súčasnosť rezignuje aj na ten. Politická fráza „udržateľný pokrok“ je strach z budúcnosti, nie vedecká hypotéza.⁶⁹ Ktorým smerom chceme udržiavať pokrok, preč od pokroku? Alebo ho zastaviť? Čo je zastavený pokrok?

Expanzia do vonkajšieho sveta implodovala. Ľudská moc je experiment prírody. Nikto z nás by neprežil „ani jeden deň, keby sme nezaobchádzali s tým, čo je v najvlastnejšom zmysle nevypočítateľné tak, akoby to bolo predvídateľné, keby sme neprisudzovali vlastnej sile to, čo nemôžeme dosiahnuť sami, len vo svojom tajomnom spolupôsobení s so silami osudu“.⁷⁰ Vektor dobývania a objavovania sa obrátil k témam identity a subjektivity. Psychologické revolúcie objavujú teritória osobnosti, redefinujú atrakcie individualizmu, demokracie a slobody. Sprofanované legitímácie moci obnovuje odvodzovanie sveta z hlbšej vrstvy, než je rozum. Útecha nenahraditeľným ľudským citom je rovnako samolúba ako vízia o jedinečnom ľudskom rozume, ale funguje: máme dejinami recyklované ilúzie o sebe samých.

V posteli s mocou

Moc a erotika vyvierajú z jedného žriedla: pohlavný výber je nástrojom moci. Ženy milujú a podnecujú erotikou hrdinov a víťazov. Ich túžbu po moci poháňa materinský pud.⁷¹ Lívia, tretia manželka cisára Augusta, bola už ako 17-ročná presvedčená, že všetka moc má byť sústredená v rukách jedného muža, toho, nad ktorým má moc ona.⁷² Moc nad impériom chcela najmä pre svoje potomstvo podobne ako gorila, ktorá spolu s dcérou zabila a zjedla dieťa inej gorily. Aj samice šimpanzov zabíjajú a jedia deti svojich súperiek. Bojujú o moc rozmnožovať sa a postúpiť dominanciu potomstvu.⁷³ Gorila použila ako nástroj boja o moc svorku goríl, Lívia rímske impérium. Obidve boli rovnako krvilačné ako hociktorý muž.⁷⁴

Freud videl v hlbokých vrstvách psychiky komplementárne pudy smrti a sexu, démonov rozmnožovania a zániku. Podľa Junga „*Eros a mocenský pud sú rozdvojení bratia a synovia jedného otca, jednej ... duševnej sily, ktorí sa prejavujú v protikladnej forme... Eros požaduje mocen-*

⁶⁹ Obnoviteľné zdroje energie sú nástrojom energetického imperializmu ako fosilné palivá. Ich veľkou finančnou položkou je bezpečnosť produkcie a dopravy energie. Koncerny nemenia mocenskú stratégiu energetického monopolu a jeho vojenskej ochrany. Aj alternatívne zdroje sú zdrojom ekonomickej, politickej a vojenskej moci. Globálne dobytčie výboje Alexandra či Džingischána sa môžu decentralizovať do lokálnych vojen a zmeniť sa z teritoriálneho imperializmu na zdrojový (ktorý zapríčinil dve svetové vojny) a globálne konzumný, ale nemení sa jeho hlad po moci. Krátkozraké úsilie totálne podriať svet súkromnému podnikaniu s rýchlymi ziskami bez ohľadu na dlhodobé následky sa spája s bájkami o možnosti navždy pokračovať v týchto procesoch. Pozri napr. CLEAVER, Harry: *Nature, Neoliberalism and Sustainable Development: Between Charybdis & Scylla?* 1997. Vystúpenie na 4. Ecology Meeting „Economy and Ecology“, Instituto Piaget, Viseu, Portugalsko, 17. – 19. 4. 1997. [online] <https://webpace.utexas.edu/hcleaver/www/port.html>, overené 07-09-2013.

⁷⁰ Georg Simmel, voľne cit. podľa ALIEVA, Dilbar 2005: Dobrodružstvo v pohľade sociológie každodennosti. *Biograf* (36, čl. 3603), ods. 40.

⁷¹ BLOOM, Howard K. (2000): *The Lucifer Principle: A Scientific Expedition into the Forces of History*. New York : Atlantic Monthly Press. Pozri s. 19 – 25.

⁷² Pozri GRAVES, Robert (1965): *Ja, Claudius*. Bratislava : SVKL.

⁷³ Pozri BLOOM, 2000, s. 24 – 26.

⁷⁴ Pozri BLOOM, 2000, s. 26.

ský pud tak silne, ako mocenský pud požaduje eros“.⁷⁵ Foucault opisuje sexualitu ako prevodové zariadenie mocenských vzťahov: anatomicko-politické si podriaďujú telesnosť a erotiku, biopolitické regulujú populáciu a spôsob života.⁷⁶ Moc reguluje erotiku, aby si podrobila jednotlivca a reprodukciu. Tvorivosť slúži moci vedou, technikou i umením. Umenie je tvorivá moc nad dielom a moc diela nad publikom, moc ustavične obnovovaných pocitov z textu, obrazu a zvuku; poetika moci a erotiky si nás privlastňuje nekonečným recyklovaním tvorby a vnímania.

Milovanú osobu oslovujeme vlastničky „moja“, „môj“. Diktátori balamutia národ ako muž ženu, moc i láska chcú byť zbožňované, sú majetnícke a žiarlivé. Zamjatin a Orvell zosobili mocenskú erotiku Dobrodincem a Veľkým bratom, Huxley jasnozrivo opísal moc usmievaného teroru. V spoločnosti divadla sú všetci klaunmi aj divákmi.⁷⁷ „*Ste úžasní, milujem vás!*“, vyvoláva virtuálny pajác do hľadiska. Dav šalie ozvenou mediálne komediálnej formy moci a skanduje zamilované heslá: „*Máme ťa radi, máme ťa radi!*“

Médiá šíria do éteru bojový pokrik lásky. Amorfná kolektívna bytosť miliónov bez tváre, presvedčených o svojej jedinečnosti, podlieha zvodom falošnej romantiky. I slobodná erotika zotročuje. Sexuálna revolúcia s fetišmi erotickej slobody je manipulačná stratégia moci.⁷⁸ Moc vábi korisť na prémii. Hviezdy gastroporna servírujú s orgazmickými grimasami polievku a vášnivé vzdychy ako prílohu k fašírke, eroticky sa rozplývajú nad omáčkou, vzlykajú nadšením pri dezerte.⁷⁹

Moc naučí človeka znásilniť sám seba, spojiť sa s ňou ako obeť i tyran a vymeniť osobnosť za simulakru.⁸⁰ V náruči moci sa poddávame impulzom nevedomia. Pôžitky kľúča z kompostu žiadostivosti a chamtivosti. Stratégiou moci nie je len útlak, ale aj sloboda zabávať sa až na smrť preludmi moci a erotiky.⁸¹ Represívna tolerancia ovláda ľudí ich vlastnými túžbami a vynachádza nové. Túžba nemá obmedzenia, žizni po abstrakcii absolútnej lásky a moci. Moc i erotika si ako drogy vynucujú stále nové dávky, potravou moci je moc tak, ako lásku živí láska. Predmetom erotiky nie je niekto iný ani „iný“ v nás, ale sama túžba; každá, aj erotická moc je sebecky nenásytná. Lahostajná k prostriedkom a následkom, netuži ovládať samu seba, túži neprestajne rásť a upevňovať sa.

Zo sexu vzniká živočích. To, z čoho vzniká človek, je erotika. Lásku, zduchovenú podobu erotiky, reč označuje rovnakými pojmi ako moc. Túžby a slová sa navzájom dotýkajú a láskajú, ponárajú sa do seba, vybuchujú výrečným mlčaním slasti alebo extázou moci. Mená lásky nie sú prázdne ozveny ničoty chorej bezmocnosťou, ale sám búrlivý život hlboko v nás, skrytý aj pred tým, o čom si myslíme, že sme. Umenie je plné lásky veľkej, silnej, ohnivej, pálčivej, zžieravej, zničujúcej, nenásytnej, neodolateľnej, nepremožiteľnej, zakázanej, tajnej aj slávnej, vládnucej – ale aj úprimnej, cnostnej, múdrej, pozornej, trpezlivej, božskej, večnej, obetavej, horlivej, oddanej, dobrotivej, milosrdnej, súcitnej, ochrannej. Je medzi týmito prívlastkami jediný, ktorý v literatúre nenájdeme spojený s podstatným menom „moc“?

⁷⁵ JUNG 1994, [online], s. 125, overené 15. 2. 2009.

⁷⁶ FOUCAULT, Michel (1999, 2003): *Dějiny sexuality I, II, III*. Praha : Hermann & synové.

⁷⁷ DEBORD, Guy-Ernest: *La Sociétés du spectacle*. Paris : Buchet-Chastel, 1967.

⁷⁸ Pozri BAUDRILLARD, Jean: *O svádění*. Olomouc : Votobia, 1996. [online] <http://free.art.pl/fotografie/ baudrillard/ seduction/BAUDRILLARD-SEDUCTION.html>

⁷⁹ Za upozornenie na erotiku gastroporna vďačím Filipovi D. Štěpánkovi.

⁸⁰ „...jednotlivec ... podlieha tajomnému vplyvu toho, čo nazývame masovou sugesciou.“ HITLER, in: FROMM, 1993, s. 715 – 716. †

⁸¹ Pozri POSTMAN, Neil: *Ubavit se k smrti*. Praha : Mladá fronta, 2010.

Prvotné zdroje umenia sú moc a erotika. Aristofanes karikoval mocenské spory antických Grékov erotickou potýčkou. Aténske a spartske ženy odopreli svojim mužom manželské pôžitky, kým neprestanú s vojnou.⁸² Domáhali sa erotickej moci nad mužmi, prítomnými v mieri, nie vzdialenými na bojisku. Vládu žien opisali ženy aj muži.⁸³ Svoju orientáciu obraňujú aj homosexuálni autori a autorky, postmoderní filozofi argumentujú erotickou, rasovou, náboženskou, politickou a inou toleranciou k odlišnosti. Foucault vpísal do osudovej lásky psychopatiu: „*Posledným typom šílenstva je beznádejná vášeň. Sklamaná vášnivá láska, láska oklamaná predovšetkým osudovosťou smrti, môže vyústiť len do pomätenosti... pokračuje v prázdnote bludu.*“⁸⁴

Túžba je reálna sila a v moci aj v erotike podliehame ilúzii, že vládne tomu, čo vládne nám. Erotický ideál je emblémom moci. Vzory vidíme v peknej tvári a chirurgicky prepitvanom tele so silným hlasom. Médiá nám vpichujú do žíl smrtiace dávky neľudsky dokonalej krásy, celebrity hrajú komédie syntetickej erotiky. Posthumanizmus zajtra? Kyborgi už dnes okupujú mocenský priestor, symbióza techniky s médiami uskutočnila myšlienkové experimenty fantastiky. Populárna kultúra predstavuje labyrint zrkadiel človeka ako zábavné väzenie. V prítomnej budúcnosti platíme v nevestinci moci za premeny utópií na strašidelné grotesky, „bezuždná sloboda otvára prázdnotu“⁸⁵

Ničivou podobou tvorivej erotiky je sadizmus, racionálne požívačná podoba libida, dvojtvárna jednota lásky a nenávisť.⁸⁶ Túžba po moci si osedlala rozum, aby slúžil šíleným cieľom. Erupcie choromyseľnej erotiky markíza de Sade majú systematickú formu kalkulovanej utópie, ktorou rozum ukája nevedomie. „*Niekoľko desiatok pomocníkov a služobníkov... dohodli sa na tridsaťdva subjektov... Štyri rozprávačky, osem dievčat a osem chlapcov... štyri slúžky... bolo zamestnaných šestnásť kupliarok, ... za desať mesiacov privedli 147 dievčat... Kupliarky strážili najatí agenti, ktorí páno v všetkom informovali...*“⁸⁷ Základom sadizmu nie je sex, ale pôžitok z manipulácie s ľuďmi degradovanými na objekty. Mocenskú zvoľu zvýhodňuje spoločenské postavenie. Ministerský predseda Saint-Fond, gróf Bressac či vojvoda de Blangis personifikujú despotizmus.

Markízovo blúznenie učí sexuálnemu sadizmu, Stalinov život je učebnicou psychického sadizmu. Červený cár dychtil ustavične si dokazovať, že má nad ľuďmi absolútnu moc.⁸⁸

Sexonomika moci

Telo je prvotným faktom človeka, je sociálny priestor, ustavične formovaný kultúrny projekt. Telo nemení len medicína a biológia, premeny človeka ovplyvňuje ekonomika, kultúra, politika, ba aj móda. Kozmetická chirurgia existovala tisíce rokov pred silikónovými implantátmi, zjazvenie, tetovanie, pearcing nie sú nové techniky. Vytvárame sa a žijeme v jednote s technikou,

⁸² ARISTOFANES: *Lýsistrata*. Bratislava : Tatran 1971

⁸³ Pozri napr. ATWOOD, Margaret: *Príbeh služebnice*. Praha : BB/art, 2008; MERLE, Robert: *Muži pod ochranou*. Praha : Svoboda 1985.

⁸⁴ FOUCAULT, Michel: *Dějiny šílenství v době osvícenství. Hledání historických kořenů pojmu duševních chorob*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1994. [online] <http://atheneum.zde.cz>, <http://www.ssvp.wz.cz/Texty/Foucault%20-%20Dejiny%20silenvstvi.pdf>, overené 12. 1. 2013.

⁸⁵ BATAILLE, Georges: *Erotismus*. Praha : Hermann & synové, 2001, s. 211.

⁸⁶ Pozri FREUD, Sigmund: *Beyond the Pleasure Principle*. [online] BIBLIOGRAPHIC RECORD VI. <http://www.bartleby.com/276/6.html>, overené 17-02-2011.

⁸⁷ SADE, Donatien-Alphonse-François markýz: *120 dnů Sodomy*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2000.

⁸⁸ Pozri FROMM, Erich: *Anatomie lidské destruktivity*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1997.

v tom je naša moc nad ňou, jej moc nad nami a naša spoločná moc nad prírodným prostredím. Naše telá sú domovom techniky a splývajú s ňou tým intenzívnejšie, čím je vyspelejšia.

Telá sú ikony a fetiše moci, účinné nástroje manipulácie a komodity priemyslu zábavy s erotikou vysokého zisku a rýchleho obratu.⁸⁹ Moc vyžaruje erotickú príťažlivosť, erotická moc je výmenný kapitál života, a naopak, hybnou silou erotiky je túžba po moci. Dvojičkám erotike a moci nestačí lichotenie, žiadajú a vyrábajú si stále nové dôkazy svojej existencie. Túžby vpišujú mocenské ciele do imaginárneho „tela bez orgánov“.⁹⁰ Totalita mrzačí telo, aby si podrobila ducha, trpiace telo je ochotné prijať diktát ideológie.

Moc predáva erotiku zábavy, zaujímavý a vzrušujúci život. Erotika predáva kariéru, vzdelanie, politiku a pohodlie v zamestnaní, v technike, umení aj v športe, kde zdanlivo záleží len na výkone. Erotika kapitálu nám zjavuje naše želania a možnosti uskutočniť ich, v reči diskotékovej mládeže „žiť“, stotožniť totálnu zábavu so životom. Konzument vyznáva náboženstvo ekonomickej blaženosti, je produkt, vyrobený na spotrebu iných produktov.

V priemyslovom feudalizme diktujú politiku tela globálne korporácie. Sídлом utópie spotreby je telo: krásne telo predstavuje zdravý štát. Antický vzor súladu tela s duchom poklesol na rasizmus tela. Šport, kulturistika, súťaže krásy, kozmetika redukovali ideál harmónie na kult výzoru. Eugenika konzumu redukuje človeka na organizované telo. Koncerny eliminujú neefektívny ľudský prvok, vyrábajú umelého človeka. Kyborgizáciou, biotechnológiami a chémiou prekračujeme hranice prírodného organizmu, digitálnou metafyzikou sa presúvame do ríše virtuálnej reality. Keď unikáme od svojho tela alebo naopak do jeho vnútra, premiestňujeme svoju osobnosť do takého tela, aké vyhovuje moci. Výraz „metrosexuál“ kondenzuje sexonomiku moci: nemožno mať dostatok toho, čo nepotrebujeme.

Stroje moci

Deleuze a Guattari vidia v organickom živote erotiku technosféry. Božskú žiadzu vysvetľujú sústavou továrni túžby v nevedomí, lúštia biológiu kódom stroja.⁹¹ Metafora nevedomia ako továrne na výrobu túžby interpretuje vôľu k moci ako sociálny mechanizmus vládnuce človeku: stroje túžby neexistujú mimo sociálneho súkolesia.⁹² Podľa Marxa je moc ovládanie výrobných prostriedkov. Úsilie pochopiť život v mŕtvych mechanizmoch pokračuje hľadaním rozumu v strojoch na výrobu virtuálnej reality. Ostrovčeky života sa vynárajú z chaotických vírov erotiky a smrti, chvíľu v nich krúžia a opäť miznú. Tvorba je blúznenie Herakleitovho *logu*, Maelström síl, ktoré nás potopia do hĺbín nevedomia, strhnú z nás individuálnu identitu, rečou slepej sľasti sľubujú večnú obnovu moci.⁹³

⁸⁹ Pozri HEREC, Ondrej: *Metamorfózy tela vo vedomí postindustriálnej spoločnosti*. In: *Tvár ako sociálny nástroj*. Bratislava : Sociologický ústav SAV, 2007, s. 36 – 58.

⁹⁰ Výraz „telo bez orgánov“ si Deleuze a Guattari požičali z rozhlasovej hry Atonina Artauda *Pour en finir avec le jugement de Dieu* (1947).

⁹¹ Pozri DELEUZE, Gilles – GUATTARI, Félix: *Tisíc plošín. Kapitalizmus a schizofrenie II*. Praha : Herman & synové, Praha, 2010.

⁹² DELEUZE, Gilles – GUATTARI, Félix.: *Anti-Oedipus*. London and New York : Continuum, 2004. *Vol. 1 of Capitalism and Schizophrenia.*, s. 294.

⁹³ Pozri SCHUSTER, Aaron: *Drive and Desire: Zizek and Anti-Oedipus [DRAFT VERSION]*. [online] https://www.google.sk/?gws_rd=cr&ei=fvsvUoDWEMiM4ASF6ICwDw#q=Drive+and+Desire+Zizek+and+Anti-Oedipus+draft+Aaron+Schuster, overené 12. 11. 2008

Mocenské bájkы 19. storočia v 20. zastarali, mýtotorstvo 21. storočia pláta diery v obnosených ideológiách, víziu novej spoločnosti nahrádza rétorika. Človek nebojuje o nový poriadok, keď nevie, o čo má bojovať. Klasický ideál utópií a cieľ revolúcií, nahradiť starú moc novou, stráca príťažlivosť. Falošní proroci premáhajú zdravý rozum davovou hypnózou, fundamentalisti snívajú o návrate minulosti preoblečenej za budúcnosť, sekty vysvetľujú zmysel života pomocou mezialiance náboženstva s vedou.⁹⁴ Spánok rozumu plodí obludy, uvoľňuje sa nový priestor pre staré povery.

Moc je vždy mocou niekoho nad niekým, aj ak sa zdá mocou niekoho nad niečím alebo niečoho nad niekým. Dichotómie „kultúra – človek“, „technika – človek“, „subjekt – objekt“ a pod. simulujú stereotyp „pán – sluha“. Človek chce vlastniť iného človeka alebo aspoň stroj natoľko podobný človeku, aby sa mohol oddávať pôžitkom otrokára, prežívať pocity absolútneho panovníka nad životom a smrťou sebe podobných bytostí, vďačných za svoje zotročenie. Umelá inteligencia má slúžiť sadizmu moci.

Futuristická imaginácia kriesi archaické mocenské predstavy: nesmrteľnosť, otrokárstvo, umelý rozum a život bez tela. Viera v moc vedy a techniky je zdrojom novej mytológie, sľubuje materializovať mýtické archetypy polovodičmi, plastom, orgánmi zo skúmavky či súčiastkami ľudí. Technotúžba je forma vôle k moci, konštruuje stroje rozkoše. Orgazmotrony kyberpriestoru vyžarujú auru spirituálnej múdrosti. Cítíme sa mocní a inšpirovaní, srdce pulzuje v rytme všemocného stroja. Sex so strojom nie je umelá túžba, len jej naplnenie technikou. Mnohí túžia po umelej inteligencii – nikto po umelej vôli. Túžby programujú nás, nie my naše túžby.

Šamani vysvetľujú svoju moc oddelením duše od tela v posvätnom tranze, náboženstvá ponúkajú večný život duše bez tela, turbo-kultizmus vyzýva splynúť s božstvom. Stratili sme vieru vo vystúpenie do transcendentných sfér. Našli sme si iné fantázie, fyzické telo však ostáva pred obrazovkou a virtuálna Nirvána smeruje k sociálnemu autizmu. Výrobou božstiev od zlatého teľaťa po kybernetické siete moc ospravedľňuje nespravodlivosť, útlak a biedu. Nielen hospodársku, aj duchovnú biedu.

Vízia zlatého veku za cenu straty ľudskosti je antiutópiou, zrodenu z arogancie mocenskej elity. Nádej, že Svätá Virtualita splní atavistické mocenské fantázie, je, našťastie, márna. Zlyhanie starých mocenských rozprávok nie je katastrofa, ale príležitosť: hľadajú sa nové projekty budúcnosti.

Moc je v nás

Zlo vraj pácha len zopár jednotlivcov, väčšina ľudí je dobrých. Cítíme sa dobrí? „Čo je dobré? – Všetko, čo zvyšuje pocit moci, vôľu k moci, samu moc v človeku.“⁹⁵ Podľa Freuda je šťastie voľný priechod inštinktov a zdrojom sociálneho života sú neriešiteľné konflikty pudov s civilizáciou.⁹⁶ Civilizácia nerobí ľudí šťastnými a len niektorých spokojnými, ale bez nej nevieme žiť.

⁹⁴ „To, že si všetky tieto hnutia dávajú vedecký náter, nie je len groteska... tým všetkým mienia vedu, to znamená poznanie, a to v presnom protiklade k podstate západných foriem náboženstva...“ JUNG, 1994 [online], s. 15 – 16, overené 30. 9. 2013.

⁹⁵ SCHLECHTA, Karl, ed.: *Friedrich Nietzsche: Werke in drei Bänden*. München: Hanser, 1954 a n., Band 2, s. 1165. (*Der Antichrist*, §2.)

⁹⁶ Freudovu „hydrotermodynamickú“ metaforu pudu (tlak stúpa, kým kotol vybuchne) prevzali ďalší vedci, napr. etológ LORENZ, 1992. Fromm obnovil proti modelu nevyhnutnej agresivity model vrodene dobrého človeka, ktorého kazi spoločnosť. Pozri FROMM, Erich: *Anatomie lidské destruktivity: můžeme ovlivnit její podstatu a následky?* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1973.

Moc si buduje organizácie, ale je osobná ako erotika. Je egocentrická a márnivá, neznáša opovrhnutie ani ľahostajnosť. Dcéry túžby, moc a erotika, celebrujú temné omše vášne, dychtivo burácajú v nevedomí, ktorému slúžia všetky doby, kultúry aj ich umenie. Možno ich uctievať a zvečniť, skrášliť, zoškliviť aj poprieť, ale nemôžeme sa ich zbaviť: túžba po živote žije rozmnožovaním seba samej. Nielen sexuálnym, tiež materiálnym a duchovným: moc a erotika si privlastňujú všetko, čo môžu, objekt milostnej túžby je zároveň subjektom, ktorý jej podlieha. Erotika moci je sadomasochistická, podlieha pudu smrti. Eros sa usiluje o život pod vládou slasti. Vôľa žiť nemá iné naplnenie okrem života a mimo života niet ani vôle naň. Neexistuje absolútny vrchol moci, z ktorého možno dovidieť na kraj sveta, vidno len ďalšie končiare pohoria túžby.

Moc nie je ojedinelý akt násilia, ale neprestajný zápas. Antigona oplakala a pochovala brata aj pod hrozbou smrti. Nedbala na vôľu vládcu Kreóna ponechať Polyneika ako potravu psom a dravým vtákom, lebo vyššia moc, zákon bohov, bol pre ňu dôležitejší.⁹⁷ Osudové predurčenie antických hrdinov zaniklo, vznešenosť bez moci je prázdna. Dante opísal drámu človeka ako Božskú komédiu, všedný život prevracia tragédiu Dona Quijota na paródiu, pamflety na vedu degradovali Faustovu heroickú túžbu po poznaní. Do kresla noblesného aristokrata sa vyplazil červík spod kameňa, šašo zosmiešnil idealistického hrdinu. Vzbura davov potupne obesila romantiku na šibenice konzumu, bohatierska epika poklesla na frašky malých ľudkov. Gregor Samsa sa zmenil na hmyz,⁹⁸ absurdita moci sa obracia na grotesknú banalitu hororu. Literatúru možno obviňovať viac z diagnózy než z mizantropie. Amputáciou moci a erotiky by z človeka vznikol strašný anjel.⁹⁹ Túžba po moci poľudšťila anjelov ku vzbure. Zvrhnutí z výšin nadpozemskej vznešenosti sa stali diablami, ale „Lucifer“ znamená „Svetlonos“.

⁹⁷ SOFOKLES: *Antigona*. Bratislava : Slovenský spisovateľ 1974.

⁹⁸ KAFKA, Franz (1915): *Die Verwandlung*. Proměna, in: *Povídky*. Praha : SNKLU 1964.

⁹⁹ RILKE, Rainer Maria: *Duineser Elegien* I:7: „Ein jeder Engel ist schrecklich.“